

Rapport fra Idédugnad 18.11.2010: Retten til rettighetsinformasjon

Skrevet av:

Stud jur. Caroline Friis, daglig leder Gunhild Vehusheia og juridisk rådgiver Tina Storsletten Nordstrøm

Basert på notater skrevet av:

*Samia Boulebtina, Marianne Jonsson, Linn Cecilie Hellum, Sofie Ivara Nicolaissen, Anne Sophie Lie-Eriksen og Celine Løyning
(saksbehandlere på JURK høsten 2010)*

Takk til kafévertene:

*Elise Skarsaune (Reform), Taran Knudstad (LDO), Mariette Lobo (LDO), Helene Stake (JURK),
Eva Kristine Sogn (JURK) og Caroline Friis (JURK).*

*Også takk til Likestillings- og diskrimineringsombudet,
Monika Sharma (JURK), Birsen Erkmen (JURK), Bente Bjørke (JURK) og Marte Johansen (JURK)
for planlegging og arrangering av seminaret.*

Innhold

I Introduksjon	3
Bakgrunn, tanke, idé.....	3
Beskrivelse av Idédugnaden	3
Innledere	4
Deltakere	5
II Deltakernes innspill på de ulike delene.....	8
III Nå-situasjonen.....	8
1. Hva fungerer bra av rettighetsinformasjonen i Norge i dag?.....	8
2. Hva fungerer mindre bra når det gjelder rettighetsinformasjon i dag?.....	9
3. Hvem er definert som minoritetskvinne?	12
IV Fremtidens rettighetsinformasjonsarbeid	13
1. Trenger vi ekstra fokus på rettighetsinformasjon til kvinner med minoritetsbakgrunn. Hvorfor? Ev hvorfor ikke?	13
2. Hva trenger kvinner med minoritetsbakgrunn informasjon om?	14
3. Bør vi i større grad skille mellom ulike grupper av minoritetskvinner? Hvorfor/hvorfor ikke?	16
4. Hvordan skal man sørge for at kvinner med minoritetsbakgrunn klarer å hevde sine rettigheter og gjøre sine plikter? ("gjøre formelle rettigheter til reelle")?	17
5. Hvem bør gi informasjon om rettsregler – rettigheter og plikter?	19
6. Hva mener du at myndighetene bør ta ansvar for?	20
V Likestillings- og diskrimineringsombudets satsning på rettighetsinformasjon.....	22
VI Oppsummerende bemerkninger.....	23
VII Innspill til videre handlingsplan.....	24

I Introduksjon

Bakgrunn, tanke, idé

Juridisk rådgivning for kvinner (JURK) har i mange år arbeidet med rettighetsinformasjon til kvinner i Norge. I 2010 mottok JURK støtte fra IMDi for å profesjonalisere og videreutvikle sitt arbeid med juridisk råd og veiledning til innvandrerkvinner, og i den sammenheng ønsket vi å invitere til en konferanse vedrørende innvandrerkvinner rett til rettighetsinformasjon.

JURK mener at vi er mange organisasjoner som gjør et viktig arbeid med å gi rettighetsinformasjon til kvinner med minoritetsbakgrunn i Norge. Men vi opplever at informasjonen som gis blant annet er fragmentarisk og tilfeldig. Vi er mange som gjør litt, men det mangler en policy eller overordnet strategi. Vi ønsket derfor å ta initiativ til en samling hvor vi som arbeider på feltet sammen, kunne sette ord på både dagens situasjon og ønsker for fremtidig situasjon. Tanken bak idédugnaden var et ønske om å samle den informasjonen vi alle sitter med til et felles bilde, slik at vi i større grad legger til rette for å bruke ressurser på en hensiktsmessig måte og finne gode måter å samarbeide med hverandre på. I tillegg håper JURK at dette kan være en god måte å få myndighetene til å ta et større ansvar for rettighetsinformasjonsarbeidet. Vi håper at rapporten kan være et bidrag på veien mot å få en helhetlig, overordnet handlingsplan for rettighetsinformasjon, samt tips om gode virkemidler.

Om rettighetsinformasjon

Rettighetsinformasjon og rettshjelp henger nøye sammen med realisering av rettigheter. Staten har som et ledd i gjennomføringen av ratifiserte menneskerettighetskonvensjoner, en plikt til å informere borgerne om deres rettigheter. I informasjonsforpliktelsen ligger et krav om å ta hensyn til borgernes ulike sosiale, kulturelle og språklige forutsetninger.¹ FNs kvinnekomité har i sin kommentar til Norges statsrapport understreket betydningen av at rettskunnskap formidles på en måte som tar hensyn til kjønnsmessige, sosiale, kulturelle og språklige forskjeller.² Gjennom ulike generelle kommentarer og statsrapporter setter komiteen som krav at informasjonen både skal være tilgjengelig, forståelig, pålitelig, aktuell og adekvat.

JURK anser at informasjon om rettigheter og plikter i Norge er stadig viktigere i et samfunn som rettsliggjøres. Rettighetsinformasjon er en viktig del av en persons rettsikkerhet; at man forstår hvilke rettigheter man har er et naturlig og nødvendig utgangspunkt for å hevde sin rett. Kunnskap om hvilke rettigheter man har i en livssituasjon er en nødvendig forutsetning for å foreta bevisste valg, slik at kvinner settes i stand til å ta valg med ønskede konsekvenser.

Beskrivelse av Idédugnaden

JURK ønsket å kartlegge de ulike organisasjoners oppfatning av rettsinformasjonen i Norge i dag; nå – situasjonen og tanker om fremtiden.

For å gi alle muligheten til å dele av sine erfaringer og refleksjoner utarbeidet vi ulike spørsmål knyttet til temaet rettighetsinformasjon. Deretter lot vi hvert spørsmål med hjelpespørsmål være knyttet fysisk til et bord; en "kafe". Tilsvarende delte vi deltakerne opp et likt antall grupper som

---

¹ Retten til rettighetsinformasjon etter disse konvensjonene er systematisert og fremstilt i masteravhandlingen "minoritetskvinner rett til rettighetsinformasjon" av Tina Nordstrøm publisert i Kvinnerettslig skriftserie nr.81/2009 og i artikkelen "Innvandrerkvinner rett til rettighetsinformasjon - hva gjøres og hva krever FNs kvinnekonvensjon" av Tina Nordstrøm publisert i Kritisk Juss nr.2/2010.

² CEDAW/C/2003/1/CRP.3/Add.2/Rev.1 para.25 eller A/58/38 para 90 flg: Consideration of Norway's fifth and sixth periodic reports.

kafeer. Gruppene skulle gå fra kafé til kafé, som hver ble ledet av en kafévert. I tillegg satt det en som noterte det som ble sagt på hver kafé.

Rapportens del III og IV gir en fremstilling av de forskjellige meningene som kom frem utover av seminaret, kategorisert etter de forskjellige diskusjonstemaene som ble tatt opp. Denne delen av rapporten er kun en oppsummering basert på de notater som ble skrevet ned under seminaret. Rapporten har således en punktvis form, nettopp for at de ulike stemmene skal skinne igjennom og informasjonen skal bli mer oversiktlig. Ettersom mange kom med innspill som ikke nødvendigvis hørte til under det spørsmålet som ble stilt på kafeen, har vi valgt å systematisere alt under tilhørende tema for å gi bedre oversikt. Del III "nå-situasjonen" og del IV "fremtidens rettighetsinformasjonsarbeid" er derfor sendt på høring til de organisasjoner som deltok, samt andre som ikke fikk mulighet til å delta, men likevel ønsket å bidra. Tilbakemeldingene er i denne versjonen inkorporert under de ulike punktene.³

I del V har Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) skrevet om deres satsning på rettighetsinformasjon og arbeidet med og nå grupper som i dag ikke kontakter LDO.

I del VI foretas det en oppsummering av seminaret og i del VII presenteres innspill til en statlig handlingsplan på retten til rettighetsinformasjon. Innspillene er kommet frem på bakgrunn av erfaringer fra seminaret, samt annet arbeid JURK driver. Del VI og VII står derfor fullt og helt på JURKs regning.

Vi fikk mange gode tilbakemeldinger på formen til seminaret og det var godt oppmøte. Men vi fikk tilbakemeldinger på at temaene på kafeene var noe for like, dette gjorde at mange av de samme diskusjonene gikk igjen på de forskjellige kafeene. Likevel ga mange inntrykk av at dette var en morsom og rik måte å jobbe på. Det var også mange som ønsket og delta på seminaret, men som var forhindret av ulike årsaker. Disse blir sendt rapporten på høring og kunne komme med innspill da, noe vi er glade for at flere gjorde. JURK ser denne måten å jobbe på som en god måte å få frem ulike organisasjoner og personers meninger på feltet.

Innledere

Formålet med dette seminaret var å skape en arena hvor deltakernes meninger og erfaringer kom frem og var i sentrum. Det var derfor korte innlegg for å sette i gang tankene til deltakerne og peile dem inn på riktig spor. Daglig leder på JURK Gunhild Vehusheia holdt i tømmene og var den som introduserte og styrte idédugnaden.

Seminaret var delt opp i to arbeidsøkter: om nå-situasjonen og fremtidens rettighetsinformasjonsarbeid. Tina Storsletten Nordstrøm (juridisk rådgiver på JURK) holdt innlegg om menneskerettighetenes føringer på statens plikt til å gi rettighetsinformasjon. Dette var innledning til arbeidsøkt en om Nå-situasjonen.

Hilde Svenneby fra Flyktninghjelpen holdt innledning til arbeidet med fremtidens rettighetsinformasjonsarbeid. JURK ser at vi i Norge har mye å lære av hvordan bistandsorganisasjoner jobber med rettighetsinformasjon. Svenneby fortalte om hvordan Flyktninghjelpen jobber på dette området.

Marte Johansen (saksbehandler på JURK) oppsummerte seminaret avslutningsvis.

---

³ Takk til Randi Ryen, fagkonsulent i Helse- og veldferdsetaten, som har lest igjennom rapporten og kommet med nyttige innspill både språklig og faglig.

Deltakere

For å få frem flest mulige stemmer på feltet ble personer, organisasjoner, etater og departementer JURK kjenner til invitert. Til sammen var det 38 personer som deltok og gav sine innspill. Rapporten er sendt på høring til disse for å få innspill og tilbakemeldinger. Rapporten er også sendt til andre interesserte som ikke hadde anledning til å være med på seminaret. Listen over deltakere på seminaret følger nedenfor.

Navn	organisasjon	Kontaktinformasjon
Antoinette Botti		botti.antoINETTE832@gmail.com
Kristin Berntsen, prosjektleder	Oslo krisesenter	kristin.berntsen@oslokrisesenter.no
Inger Lise W. Larsen, daglig leder	Oslo krisesenter	Inger.lise@oslokrisesenter.no
Jolanta Gluksman	Katolsk bispedømme	joglu@online.no
Julia Gyberg Jacobson	Røde kors	gyberg@hotmail.com
Cecilie Prebensen	Røde kors	Cecilie.prebensen@redcross.no
Genet Rezene Leder	Den Eritreiske Kvinneunion	genet.rezene@gmail.com
Aleksandra Marjanska Programrådgiver Kontor: 234 31 526 Mobil: 48 16 98 50	Introduksjonsprogrammet Senter for flyktninger og innvandrere Bydel Gamle Oslo	aleksandra.marjanska@bgo.oslo.kommune.no
Ella Gosh Daglig leder	PMV	"Ella Ghosh" <Ella.Ghosh@bymisjon.no>, <ella.ghosh@skbo.no>
Gundel Krauss Dahl	IAWRT – International Association of Women in Radio and TV FOKUS	gundelkd@online.no
Reidun berger	IHSG	
Alexandra Tufteland	IMDi	atu@imdi.no
Vigdis Vassbotn	IMDi	vpv@imdi.no
Christian Lo	IMDi	
Lone Alice Johansen Informasjonsrådgiver	Krisesentersekretariatet	ljo@krisesenter.com
Erlinda Munoz	OASEN Norsk folkehjelp	erlinda.munoz@oslo.folkehjelp.no

Yang Cui		heidisway@gmail.com
Nasim Riaz, Leder Kvinneravdelingen	ICC	nasimriaz@gmail.com
General sekretær ved kvinneravdelingen	ICC	saminer@islamic.no ?
Diana Quiñonez Samfunnskunnskaps lærer +47 93437967	VO Service Senter. Oslo	d_quinonez@hotmail.com
Åsne Lian Sinnes, avd.leder	Oslo VO rosenhof	asne.lian.sinnes@ude.oslo.kommune.no
Particia Howell, minoritetsrådgiver	Oslo VO rosenhof	
Shaomeng LI		shaomenl@gmail.com
Susan Choy Leng Melsom Mob:913 63 403	Mangfoldsutvalget i bydel Søndre Nordstrand	susan.melsom@bsn.oslo.kommune.no
Anne Marie Sand Avdelingsleder 21074150/ 95248087	NAV Intro Oslo	anne.marie.sand@nav.no
Eli Anne Tuntland	NAV Intro Oslo	Eli-Anne.Tuntland@nav.no
Ingrid Grene Henriksen Organisasjonskonsulent Tlf. 22 05 48 17 / 47 04 18 70	Norges Bygdekvinnelag	Ingrid.Grene.Henriksen@bygdekvinnelaget.no
Khorshed Ahmed	Oslo VO	Khorshed1952@hotmail.com
Ingrid H. Storaas	Utrop	ingrid@utrop.no
Elise Skarsaune	Reform	Elise@reform.no
Hilde Svenneby	Flyktninghjelpen	hilde.svenneby@nrc.no
Taran	LDO	taran.knudstad@ldo.no
Mariette	LDO	mariette.lobo@ldo.no
Line Johanna Hanøy	JURK prosjekt	h.joline@gmail.com
Marta Trzcinska	JURK prosjekt	jurk.internasjonallavdeling@gmail.com
Gunhild Vehusheia	JURK	gunhild.vehusheia@jus.uio.no

Daglig leder		
Tina Nordstrøm Rettighetsansvarlig	JURK	t.s.nordstrom@gmail.com
Caroline Friis	JURK frivillig	carfriis@hotmail.com
JURK	13 saksbehandlere: Marianne, Marte, Bente, Monika, Anne Sophie, Linn, Celine, Eva, Sofie, Samia, Helene	jurk.fengsel@gmail.com jurk.bolig@gmail.com jurk.arbeid@gmail.com
Sende rapport til		
Randi Ryen Fagkonsulent	Oslo kommune, Helse-og velferdsetaten, Fagsystemavdelingen	randi.ryen@hev.oslo.kommune.no
Kadra Noor	PMV og somalisk kvinneforening	kadra.noor@skbo.no
Rowena Teodocio Leder	EMI	rowena.teodocio@bga.oslo.kommune.no
Jacki Holmboe	Oslo kommune	jacki.holmboe@bsn.oslo.kommune.no
Aida Chebreselasie	UD	Aida.Ghebreselasie@mfa.no
Afshan Rehman	Prosjektleder N.K.S. Flyktningprosjekt	afre@sanitetskvinnene.no
Kari Elisabeth Majorsæter Tangen	JURK prosjekt	karimaler@hotmail.com

II Deltakernes innspill på de ulike delene

Her følger en oversikt over innspill på de ulike kafeene. Hvert spørsmål begynner med å beskrive underspørsmålene i kursiv. Disse spørsmålene ble brukt på hver kafé for å utdype hovedspørsmålene.

III Nå-situasjonen

1. Hva fungerer bra av rettighetsinformasjonen i Norge i dag?

Underspørsmål:

Erfaringer fra ditt arbeid og din hverdag?

Erfaringer fra andre lands arbeid som er viktig å ta med seg – din egen eller andres erfaringer?

Hva fungerer bra ved statlige informasjonstiltak?

- Mange av deltakerne trekker frem **jungeltelegraf**en som en viktig informasjonsdistributør, men at det er fare for feilinformasjon.
- Alle gruppene trekker frem **samfunnsfagopplæringen** og **introduksjonsprogrammet**, samt andre opplæringsystemer generelt og **kvalifiseringssentre**, som en god kanal for informasjon. Her kan kvinnene også få mulighet til å bli introdusert til de kulturelle aspektene ved rettighetsinformasjon. Det påpekes at disse stedene ikke er et kontor for juridisk rådgivning og bistand, men kan være en god kanal for juridisk informasjon. Flere trekker frem at kunnskapen om juss er for liten i dag i disse kanalene.
- En gruppe trekker frem **minoritetsrådgivere** som viktige informasjonskanaler.
- En gruppe trekker frem **IMDi** som en viktig arena, særlig for unge folk. **Brosjyren Ny i Norge** er bra. En brosjyre Ny i Norge om familieinnvandring, er under arbeid.
- Flere mener at tilbudet i dag er veldig mye bedre enn for 12-15 år siden. Det går sent, men **riktig vei**.
- Flere trekker frem at det er behov for ulik juridisk hjelp og informasjon på ulike stadier av oppholdet i Norge. Det er viktig å ha fokus på det ved utforming av programmer.
- **Krisesenteret** har positiv erfaring med at 1 av 4 kvinner kommer på egenhånd til Krisesenteret. Dette betyr de har kunnskap om at Krisesenteret finnes. (1 av 4 kommer med familie og 2 av 4 kommer med politiet)
- En gruppe trakk frem at det er viktig og bra at det finnes **brosjyrer på ulike språk**.
- Flere grupper peker på at det er mye bra informasjon på **nett**et, men at dette kan være lite tilgjengelig.
- Mange kvinner finner frem til **organisasjoner** og begynner å **organisere seg**. Det er flere organisasjoner som aktivt jobber med å hjelpe mennesker til å hevde sin rett. Dette er bra.
- **Voksenopplæringen** gir riktig og viktig informasjon om hvordan utdanning kan godkjennes i Norge.
- **Flere organisasjoners arbeid og prosjekter ble fremhevet:**
  - IMDG

- MIRA-senteret: viktig å se hele menneske
- FOKUS: Paraply har mange organisasjoner som medlemmer.
- Regnbueprosjektet (lagt ned): lærte opp ressurspersoner
- OASEN forteller at de har laget en avis på lett norsk og med bilder som gir rettighetsinformasjon til innvandrerkvinner. Denne når frem og er viktig.
- Film om tvangsekteskap.
- Arbeidsorganisasjoner: har ofte konferanser og workshops
- JURK: rettighetsinformasjonsprogrammer og rettshjelp
- Likemannsprosjektet i Vestfold
- Krisesenteret
- Bibliotekene
- Røde kors
- Språkrådets kurs i lett norsk
- En gruppe pekte på at **fysisk samlingssted** for organisasjonen er viktig. En annen gruppe trakk frem at informasjon på egne, trygge steder med tolk er effektivt og bra.
- En gruppe viste til **Plan- og bygningsetatens** bruk av bilder og enkle setninger, dette er lavterskel og når mange. Her kan man hente inspirasjon.
- Flere grupper pekte på at **JURKs** tilbud er bra, men at det må bli lettere norsk.
- En gruppe trakk frem **Sør-Afrika** som foregangsland hva gjelder rettighetsinformasjon til kvinner. Her bruker de posters, klistremerker, flyers og informerer på steder som for eksempel flyplasser om trafikkering.
- En gruppe trakk frem at det nå er satt ned ett **mangfoldsutvalg**: her kan det komme frem mye nyttig informasjon.

2. Hva fungerer mindre bra når det gjelder rettighetsinformasjon i dag?

Underspørsmål:

På hvilke områder er det innvandrerkvinner har for lite kunnskap om rettigheter?

Når statlige informasjonskanaler deg, din organisasjon eller dine bekjente?

Hva er mindre bra med hvordan rettighetsinformasjon blir gitt i dag?

- Alle gruppene snakket om **språk**. Språket er ofte tungt, byråkratisk og lite oversatt, noe som gjør det vanskelig for innvandrere å forstå.
  - **Språkbarrieren** hindrer en effektiv formidling av rettighetsinformasjon. De som kan språket har en større mulighet til å innhente informasjon om sine rettighetsposisjoner. Det vil si at dersom man ikke kan språket kan man oppleve store problemer med å orientere seg om de rettighetene man faktisk har.

- Det er et stort behov for **tolk** og tolk brukes for lite. Tolk er viktig å bruke slik at mennesker som opplever språkbarrierer letter kan få informasjon om sine rettigheter. Behovet for tolk er svært sterkt når man møter samfunnet i en presset situasjon, og behovet for rettighetsinformasjon er sterkt. For eksempel får man ikke alltid tolk i intervjuer hos UDi.
- Tre grupper trakk frem at innvandrerkvinner heller ikke alltid forstår informasjonen på eget språk. Kanskje de ikke kan lese, eller kanskje oversetteren **oversetter** for vanskelig, slik at de ikke forstår.
- En gruppe trakk fram at kvalitetssikring av oversettelser fungerer ikke, mye feil.
- Det er viktig at man er bevisst på at tolketjenesten kan medføre til å vanskeliggjøre tilgangen og hjelpen ytterligere for kvinnene, gitt at tolken ofte tilhører samme diasporamiljø som kan bidra til at kvinnene ikke føler seg trygg eller komfortabel nok til å stille nødvendige spørsmål eller rettsforfølge sak pga frykt for jungeltelegrafene og stigma. Men dette er som sagt et dilemma pga manglende alternativ.
- Tre grupper trakk frem at innvandrerkvinner ikke kan norsk: **alle må lære seg norsk**.
- Flere grupper fortalte at språket i informasjonen er **for avansert og for mye tekst**. For eksempel brosjyrer, internett, skolebøker etc. Dagligdags språk må bli brukt.
- Alle gruppene snakket om mangelen på **kulturinformasjon** og om skikk og bruk i Norge.
  - Under dette pekte flere på at de ønsket større kunnskap rundt kjønn og **rettighetskulturen i Norge**. Den kulturelle rettighetsoppfatningen i Norge blir antatt at alle forstår. Det er derimot ikke en refleksjon av virkeligheten, spesielt ikke hos minoritetskvinner, der mange ikke vet at vold i et ekteskap er forbudt, mange kjenner ikke til reglene om barn og oppdragelse. Det var imidlertid uenighet rundt hva kvinnene vet og ikke vet.
  - Det ble sagt at det er viktig å se på kompleksiteten i problemstillingen og at manglende kunnskap, sammen med manglende tillitt til implementering i praksis pga tidligere erfaringer fra opprinnelsesland samt begrenset nettverk, bidrar til å gjøre det desto mer vanskelig for kvinnene å stå frem.
  - Det ble gitt tilbakemelding på at dette bør gjøres gjennom mer aktiv og positiv inkludering, med bl.a. fokus på hvordan vi bedre kan benytte kompetansen og innsikten Diasporaen besitter. Utenriksminister, Jonas Gahr Støre, har flere ganger fremhevet at "det nye vi" er kanskje den viktigste forskjellen på Norge i dag og for 30 år siden
- Alle gruppene sa at det er for vanskelig å finne fram til riktig og relevant informasjon for den enkelte. **Informasjonen er vanskelig tilgjengelig**.
  - Alle var enige om at det er for lite systematisk informasjon.
  - Mange grupper trakk frem informasjon på **nett** som problematisk fordi det blir en hvilepute for det offentlige. Informasjonen er tilgjengelig, men mange kan ikke bruke nettet og får derfor ikke tak i informasjonen. Informasjon på nett skaper **ikke dialog eller tillitt** og det er derfor få som stoler på den. Nesten alle gruppene trakk frem dialog som manglende.

- Mange vet ikke hvor de skal lete, videre vet de heller ikke hva de skal lete etter, noen vet heller ikke hvordan de skal lete.
- Flere grupper trakk frem at det mangler informasjon på relevante arenaer som flyplasser og helsestasjoner for eksempel.
- En gruppe trakk frem at det offentlige er for lite oppsøkende.
- Alle gruppene pekte på at **eksisterende kanaler for informasjon kan være problematisk**.
  - De fleste gruppene trakk frem at det er et problem at innvandrerkvinner bare mottar informasjon om Norge gjennom **mennene sine**. Videre at det er et problem at **mennene opptre som tolk for kvinnene**.
  - De fleste gruppene mente at mye av informasjonen om rettigheter i Norge var fragmentert, ved at det fantes en **skjev fordeling** i hva slags rettigheter som ble opplyst og hvilke som ikke ble opplyst. Videre at forvaltningen og organisasjonene bør samarbeide mer.
  - Flere pekte på at det skjer mye feilinformasjon når man får informasjon gjennom **jungeltelegraf** og når informasjonen bare går gjennom mannen. Informasjonen blir vrent.
  - En gruppe mente at det var **for lite kontinuitet i statlige prosjekter**.
- Dette mente de ulike gruppene det var **dårlig informasjon** om:
  - En gruppe mente at **Barnevernet** ikke støtter innvandrerkvinner.
  - En gruppe trakk frem at det er dårlig at mye på **skolen er på fronter**, dette gjør at mange foreldre ikke klarer å følge med.
  - De fleste trakk frem **familieinnvandring** og **vold**.
  - En gruppe pekte på at det gis for lite informasjon om de ulike **pliktene** en kvinne har i det norske samfunnet.
  - Mange grupper trakk frem manglene på informasjon om **skilsmisse/separasjon/barnefordeling**.
- Flere grupper trakk frem at det er viktig å fokusere på de **grupper som faller uten for introduksjonsprogrammet** og da faller utenfor det som er av informasjon der:
  - **EØS-borgere** som kommer gjennom en EØS programmet og ikke et innvandrings/ asyl program, mange EØS borgere ved særdeles lite om sine rettigheter i dette landet. De vet heller ikke hvordan de skal kunne få tak i slik informasjon.
  - Personer som kommer til Norge gjennom **familiегjenforening** er en stor gruppe som faller utenfor, de mangler mange av rettighetene som asyl/innvandrere har i forhold til introduksjon i samfunnet. Videre er det i større grad avhengig av familien for å få vite om sine rettigheter, dette er spesielt problematisk siden det er da familien som bestemmer hvilke rettigheter denne personene skal få vite om. Dette er en meget utsatt gruppe som er vanskelig å nå frem til, og igjen kan man se mønstre der familien/mannen holder igjen rettighetsinformasjon som et middel til mer kontroll. Dette er også et fenomen som kan sees hos utenlandske kvinner gift med norske menn.

- Personer som har **oppholdt seg i Norge lenge og som ikke jobber**.
- Vi fikk tilbakemelding som satte spørsmålsteget ved **kvalitetssikringen** av dagens rettighetsinformasjon? Har det for eksempel vært en evaluering av læreplaner for samfunnsfag på morsmål og norskopplæring ut fra et rettighetsopplæringsperspektiv? Har det vært en evaluering av brosjyrer på området?

3. Hvem er definert som minoritetskvinn?

Underspørsmål:

Hvem er det viktig at får rettighetsinformasjon? Hvem har behovet?

Hvem får rettighetsinformasjon i dag? Hvem får det ikke?

- Alle gruppene trakk frem at minoritetskvinner tilhører **mindretallet**.
  - Flere utdypet dette ved at det er de **nye** ankomne til landet, de som faller utenfor stor samfunnet. De som blir ansett som annerledes i forhold til å agere, forstå og innordne seg i samfunnet.
  - De som **kan minst** om det norske samfunnet er ofte de som sliter mest med å bli en del av samfunnet.
  - Mange trakk frem de som ikke kan språket eller snakker gebrokkent som minoritet.
  - De fleste trakk frem det å bli satt i bås som noe negativt.
- Det var uenighet om de som er født i Norge kan være minoriteter.
- Det var enighet om at minoriteter kunne identifiseres gjennom en fellesnevner som var **annerledes enn majoriteten**. Denne fellesnevneren kunne være basert **språk, kultur, bakgrunn, utdanning, religion, økonomi, klasse** eller andre likheter. Minoriteter behøver ikke å være etniske differensierte, men kan ha andre fellesnevner.
  - Forskjellige minoritetsgrupper opplever ulike problemer i det norske samfunnet. Høyt utdannede innvandrere opplever ikke like store problemer som de med lavere utdanning. En gruppe trakk frem eksempel på å sammenlikne en kirurg fra Iran og en kvinne fra den Afghanske landsbygda. Rettighetsinformasjon og informasjon i sin helhet må bli differensiert deretter. Videre vil språkbarrierer alltid hindre en effektiv rettighetskommunikasjon.
  - Det ble også sagt at myndighetene må slutte å se på alle minoritetsgrupper som en homogen undertrykt gruppe. Man må heller differensiere etter miljømessige eller kulturelle perspektiver. Ulike etniske miljøer sliter med ulike aspekter og trenger derfor differensiert rettighetsinformasjon. Det var uenighet på dette punktet, siden noen mente dette var stigmatiserende. De som var uenig ønsket heller et sterkere fokus på behovet.
  - En gruppe trakk frem språk som fellesnevner for etniske minoriteter uansett utdanning, klasser og rase.
  - En gruppe trakk frem at selv om en person har vært i landet betyr det ikke at man kan språket, eller at man har innordnet seg etter det norske samfunnet. Flere innvandrere kan ha vært her i flere tiår uten å delta i samfunnet.

- En gruppe pekte på samer som minoritet i Norge.
- To grupper trakk det frem som viktig at ikke utseende eller religion er det som definerer deg som minoritetskvinne.
- En gruppe mente at begrepet minoritetskvinner var uheldig, og definisjonene på minoriteter var mange.
- Alle gruppene mente at i utgangspunktet hadde alle behov for rettighetsinformasjon - også etnisk norske. Men at behovet vil variere etter språket, innvandringsgrunn, utdanning, oppholdstid i Norge, kultur, ektemann og hvilken evne du har for å tilegne deg informasjon.
- Alle gruppene snakket om disse faktorene, dog i noe ulik grad og hyppighet.
  - Familiegjenforente ble flere ganger trukket frem som den gruppen som trengte mest informasjon.
  - Det ble flere ganger påpekt at EØS-borgere faller utenfor informasjonsstrømmen.
- To grupper pekte på at de som har bodd i Norge lenge, og ikke er i jobb, ikke får informasjon.
- Alle gruppene var enige om at **hvilket oppholdsgrunnlag du har, og hvilken utdanning du har er det avgjørende for om du får rettighetsinformasjon.**

IV Fremtidens rettighetsinformasjonsarbeid

1. Trenger vi ekstra fokus på rettighetsinformasjon til kvinner med minoritetsbakgrunn. Hvorfor? Ev hvorfor ikke?

Underspørsmål

Bør vi fortsette å skille mellom kvinner og menn med minoritetsbakgrunn?

Hvis ja; hvordan skal vi inkludere minoritetsmenn?

- Alle gruppene trakk frem at **det trengs ekstra fokus på rettighetsinformasjon til minoritetskvinner.**
  - **Behovet kommer an på hvor lenge man har bodd i landet, hvor sterk man er i språket, hvor langt man har kommet i sin integrering og hvilken generasjon av innvandrere man er.**
  - Noen grupper av minoritetskvinner har et sterkere behov for rettighetsinformasjon enn andre, her spiller særlig **språk** inn. Flere trakk frem tilrettelegging og at gruppen er meget differensiert og trenger ulike ting.
  - Selv om en person har vært i landet, betyr ikke det at man kan språket, eller at man har innordnet seg etter det norske samfunnet. Flere innvandrere kan ha vært her i flere tiår uten å deltatt i samfunnet.
  - Flere grupper trakk frem **familiegjenforente** kvinner som gruppe med ekstra behov.

- Det var uenighet om informasjonen skal serveres minoritetskvinner eller om man heller skal muliggjøre at kvinnene klarer å hente informasjonen selv.
- Alle gruppene var enige om at **informasjon skal og bør gis til menn.**
  - Flere grupper sa at når informasjon gis til menn, må det ha et **kvinneperspektiv.**
  - En gruppe sa at det er viktig at også menn får rettighetsinformasjon, slik at de ikke føler seg utenfor eller annenrangs i forhold til kvinnene.
  - Flere grupper pekte på at man bør erkjenne det faktumet at noen kvinner er helt avhengig av sine menn for rettighetsinformasjon, dermed er det viktig at mannen også får informasjon som han kan videresende til sin kvinne.
  - Flere grupper pekte på at det er viktig at mannen også forstår kvinnens rettsposisjon for å hindre overgrep.
  - Flere grupper pekte på at **mennene er en viktig arena og kanal** for informasjon i kvinners liv.
  - Nesten alle gruppene pekte på at **menns rolle i kvinnesaken** er viktig.
  - En gruppe pekte på at det er viktig at mennene ser at rettighetsinformasjon ikke er noe farlig og at de føler seg trygge på den. Da kan de slippe kvinnene mer løs.
  - En gruppe pekte på at mange menn også selv har behov for rettighetsinformasjon.

2. Hva trenger kvinner med minoritetsbakgrunn informasjon om?

Underspørsmål:

På hvilken måte mener du og dere at denne informasjonen skal gis/gjøres tilgjengelig?

På hvilke arena mener du og dere at denne informasjonen skal gis/gjøres tilgjengelig?

- Alle gruppene var enige om at **minoritetskvinner trenger rettighetsinformasjon** om nesten alt. Disse **temaene** kom opp hyppigst:
  - Familiejuss
  - Arv
  - Vold
  - Hvilke rettsvirkninger får det når du har blitt utsatt for vold. Hvilken rettslig posisjon står du i for å bryte ut, valgmuligheter
  - Rettskulturen i Norge: den bakenforliggende ideologien. Norge som rettighetsamfunn
  - Skikk og bruk i Norge: norsk kultur
  - Sivil rettslige problemstillinger
  - Helserektigheter, helsetilbud, rett til tolk ved besøk hos fastlege, hjemmetjenesten
  - Rett til tolk

- Strafferett: eks omskjæring er straffbart
- Eiendom er en økonomisk og kulturell ressurs i Norge. Minoritetskvinner har ofte mangel på kunnskap når det kommer til fasteiendom, derfor går de glipp av viktige sosiale og økonomiske muligheter
- Opphold og innvandring
- Barneoppdragelse, barnerettigheter, skole og barnevern
- Muligheter for å konvertere tidligere utdanning til norsk utdanning
- Muligheter for å ta utdanning i Norge
- Hvor henvender du deg for hjelp
- Hvordan kan rettigheter hevdes
- Arbeidsrett
- Hvordan komme i arbeid
- Økonomiske rettigheter
- Bevis
- Konsekvenser av juridiske disposisjoner
- Som forslag til ulike **metoder** å gi informasjon på kom det frem:
  - Viktig å klargjøre **hvor** informasjonen skal formidles
  - Kartlegge **hva** det skal gis informasjon om: Man må være forsiktig med å ikke bombardere folk med all informasjon på engang, da blir informasjonskommunikasjonen lite effektiv. Ikke informasjon om alt, må prioritere
  - **Dialog** og **direkte kontakt** mellom avsender og mottaker er viktig.
  - **Tolk** er viktig
  - Rollemodeller: lære opp ressurspersoner
  - Forum bare for kvinner: der kvinner kan være trygge og helt ærlige
  - Man må tørre å motarbeide de trekk i minoritetskulturer som motarbeider kvinners rettstilling i Norge. Det var uenighet om det å fornærme for å endre holdninger var et riktig middel i dette arbeidet. Noen trakk det frem som positiv å stille kritiske spørsmål, andre mente de bør være en nulltoleranse for fornærmende kampanjer og i hvert fall ikke oppfordres til det ved behov. Slik tankegang er med på å øke barrieren mellom minoritetsbefolkningen og den øvrige befolkningen, og bidrar på ingen måte til en bærekraftig og positiv integrering.
  - Man må pakke informasjonen i en riktig kulturell pakke. Mange vil ikke høre om likestilling, men vil høre om hvordan de kan få jobb. Flere understreker likevel at likestillingshensynet ikke bør nedprioriteres men nettopp omtales i kontekst til de tema som opptar folk flest. Likestilling er en gode som hele familier drar nytte av både sosialt og økonomisk.

- Trappetrinnsystem: alt fra analfabeter til høyere utdannet, **må tilpasses informasjon etter hvor kvinnen er.**
- Må ta inn over seg at minoritetskvinner er ulike ift utdannelse, kultur, klasse, språk ferdigheter og evner når informasjon formidles.
- Hefter og brosjyrer.
- Frivillige organisasjoner spiller en stor rolle
- ABC håndbok når man kommer til Norge med basic informasjon.
- **Arenaer** som ble foreslått:
  - Opprette lyttestasjon
  - UDI
  - Helsesentre
  - Ambassader
  - Norskopplæring, samfunnskunnskapen
  - Skolen til barna
  - Offentlige rom: gjennom reklame
  - Eget miljø
  - Organisasjoner og sosiale nettverk
  - Offentlige institusjoner og kommuner: men de må samordne seg!
  - Religiøse samfunn

3. Bør vi i større grad skille mellom ulike grupper av minoritetskvinner? Hvorfor/hvorfor ikke?

Underspørsmål

Hvem er ev. disse ulike gruppene?

Når slutter minoritetskvinner å være en egen gruppe i forhold til behovet for informasjon om rettigheter/plikter/rettsregler?

- Det var en **stor uenighet** om man bør differensiere mellom ulike grupper av minoritetskvinner
  - Noen mente at en viss segmentering var helt essensielt
    - Særlig pga av ulike rettighetsposisjoner og ulikt behov eks familiegjenforente og asylsøkere.
    - Det da blir lettere å nå en målgruppe.
    - Lettere å sikre kommunikasjon.

- Det er grenser for hvor mye man kan dele opp.
  - Andre mente at det ikke var noe behov for en slik forskjellsbehandling.
    - Introduksjonsprogrammet bør være for alle.
    - Basisinformasjon bør gis til alle.
    - Kan ikke skreddersy til alle.
- Forslag til mulige segregeringer var:
  - Oppholdsgrunnlag
  - Nasjonalitet
  - Livsfaser
  - Ressursnivå
  - Språk
  - Behov
  - Arbeid – ikke arbeid
- Ingen mente at minoritetskvinnens luttet å være en egen gruppe ift behovet for informasjon.

4. Hvordan skal man sørge for at kvinner med minoritetsbakgrunn klarer å hevde sine rettigheter og gjøre sine plikter? ("gjøre formelle rettigheter til reelle?")?

Underspørsmål:

Er kunnskap om rettigheter en forutsetning?

Hvis ja, hvordan sikrer vi kunnskap?

Hvordan skal vi gå fra kunnskap til å hevde rettigheter overfor myndighetene og private parter?

- Alle var enige om at **kunnskap om rettigheter og plikter er forutsetning for å hevde sine rettigheter.**
- For å sikre slik kunnskap kom det frem mange forslag:
  - Generelt:
    - **Målgruppe** må kartlegges.
    - **Mål** med rettighetsinformasjon må kartlegges.
    - Informasjonen må **tilpasses** de ulike kvinnene der de er.
    - Kvinner må sikres **verktøy** og **kunnskap** slik at hun kan oppdatere seg selv på rettigheter og plikter.

- Mange tar også rettigheter for gitt, de forstår ikke den sosial eller kulturelle konteksten. Kontantstøtte kan være insentiv for bare å holde seg til husmorrollen. Det er ikke alle som forstår bakgrunnen til kontantstøtten.
  - Passivitet må bekjempes. **Holdningsarbeid** på å forstå viktigheten av kunnskap.
  - **Oversettelser** av brosjyrer er viktig, man kan ikke oversette til alle språk og oppdatere hele tiden. Bilder og film trenger ikke oversettelse. Dette er en bra måte å informere på. Språk og formidlingsmåter som er enkle.
  - **Kommunikasjonskanaler** må kartlegges, utvikles og forbedres: nå kvinnene på deres egen arena, her er nettverk viktig og informasjonen må være tilgjengelig mange ulike steder. For eksempel helsestasjoner, lyttestasjon på NAV.
    - For mye informasjon. Må først og fremst lære å navigere. Må drille kanaler og tenke vidt på kanaler: jordmødre, helsepersonell, barnehager, film, facebook
  - Vi må se de større mekanismene som ligger bak hinder for rettighetsinformasjon som for eksempel **diskriminering**.
  - **Nærkontakt, dialog og trygghet** er viktig.
  - Lære seg **norsk**.
  - Få kvinner i **arbeid**.
  - Uenighet om informasjonen bør gis på norsk eller oversettes.
  - **Ta inn over seg forskjeller i utdanningsnivå, kulturellbakgrunn, klasse, språk, etnisk bakgrunn, behov, økonomi, arbeid**
    - Kan ikke skreddersy alltid, men kan ta hensyn til.
    - Det var uenighet om hvor langt på vei man skal servere rettighetsinformasjon til enkelt individer. Noen mente at det var viktig å styrke individers muligheter til å selv innhente informasjon, slik at de kunne stå sterkere som individ. Andre mente dette ikke var nok, de mente at de som trenger rettighetsinformasjonen mest, ofte er i en posisjon hvor deres mulighet til å aktivt innhente informasjon ikke er reell.
- Myndighetene må ta ansvaret for:
- Kartlegge og sikre **kommunikasjonskanaler**.
  - Bevilge midler til å utforske metoder for å gi informasjon og sikre at informasjonen kommer frem og blir forstått
  - Sikre **kontinuitet** i egen drift. For eksempel samme saksbehandler i NAV er viktig. Støtte og veiledning over tid er viktig.
  - **Profesjonaliseres** saksbehandlere på juss og formidling av juss. Utvikle opplysnings- og veiledningsplikten.

- **Kvalitetssikring** av informasjonen som gis: feilinformasjon må lukes bort. Kvinner må sikres god og riktig informasjon.
- Samordne ansvar, informasjon og tilbud: Viktig at informasjonen kobles opp mot hjelp, for å bli effektiv.
- **Lavterskeltilbud** må sikres.
- **Lære opp lærere:** training the trainers. Organisasjoner. Kulturbriller. Se regnbueprosjektet. Det norske samfunnet må bli flinkere til å bruke brobyggere i minoritetsmiljøer aktivt, for å skape tillitt og overføre rettighetsinformasjon.
- Bruk av profesjonell **tolk** og ikke mannen. Det var et ønske om en økt bruk av tolk. Men det var uenighet om graden av bruk av tolk og tolketjenester. Noen var uenig i en for utbredt bruk av tolk, fordi kvinner skal kunne klare å orientere seg på egenhånd.

5. Hvem bør gi informasjon om rettsregler – rettigheter og plikter?

Underspørsmål:

Hvilken rolle ser du for deg at organisasjonen din skal og vil ha?

Hvilken rolle ser du for deg at staten skal ha?

- Alle var enige om at det **primært staten, myndighetene og forvaltningen som bør gi rettighetsinformasjon**.
  - Kommunikasjon fra myndighetene til innbyggerne fungerer ikke bra.
  - Sektoransvar i staten er viktig og det må kommuniseres på tvers av sektorer.
  - Den som eier informasjonen må også spre informasjonen ut, ulike instanser må **ansvarliggjøres**. Kvalitetssikring kan bli vanskelig: det er viktig å drøfte hvem som skal ta ansvaret for det. De som gir feil informasjon må ansvarliggjøres.
  - Forvaltningen må bruke **tolk** når de jobber med klienter som ikke kan norsk og de må ansvarliggjøres dersom de ikke gjør dette. Det må også sendes ut brev på et språk mottakeren forstår.
  - Myndighetene må utarbeide en **førstelinjetjeneste** som fungerer. Eller det bør opprettes ett ombud for å gi informasjon. Eller en etat med noe av de samme funksjonene. Eller en krisetelefon, som gir enkel råd.
  - Mer **markedsføring av tilbudene** som allerede eksisterer: kvinnene må bli satt i kontakt med tilbudene. Kan vi for eksempel lære fra Influensa kampanjen?
  - Vi fikk tilbakemelding om at **lærerne i voksenopplæringen** er gode kanaler og bør formidle informasjonen.
- Flere mente at det var viktig at myndighetene kobler på **ressurspersoner** som har direkte kontakt med menneskene det gjelder.
  - Nettverk som eksisterer bør benyttes.

- Det må også etableres flere lavterskel tilbud. Disse bør spres geografisk og på fagområdet innad i departementer og etater.
- Det **frivillige apparatet** bør benyttes.
  - Organisasjonene bør benyttes. Her er det mange, og det er viktig at de læres opp, slik at de kan yte kvalitetssikkert arbeid.
  - Finansiering av de frivillige er viktig, hvis de skal brukes.
- **Personer som treffer innvandrerkvinner må læres opp:** lærere, sosionomer, helsepersonell,
  - Det kan læres opp formidlere av rettigheter og plikter. På denne måten kan det unngås at informasjonen blir feil. Disse bør også trenes i hvor saker og personer kan henvises slik at de får riktig behandling.
  - Kan man ha en fadderordning?
- **De naturlige treffstedene bør benyttes som:** kirker, moskeer, trossamfunn, organisasjoner, idrettslag interessegrupper, frivillighetssentralen, helsestasjoner, skolen, voksenopplæring, kommunene, servicetorget, NAV.
- **Media:** Utrop, radio, stans, andre aviser.
- Kan det lages en rettighetsinformasjonsbuss?
- Tolk og oversettelser må **kvalitetssikres**. Kan man bruke en kontrollspørsmålstaktikk.
- **Nærhet og trygghet** er viktig.
- En gruppe kom med forslag om å opprette en **kunnskapsbank** som forenkler rettighetsinformasjon. Denne kunne bli satt sammen av JURK og Fri rettshjelp

6. Hva mener du at myndighetene bør ta ansvar for?

- Alle mente at myndighetene bør ta ansvar for **at informasjonen kommer dit den trengs, og at korrekt informasjon blir sendt til den med det aktuelle problemet.**
  - Informasjonen må gis etter føre var-prinsippet
  - Utdanne folk som kan bistå med den juridiske rådgivningen. En gruppe mente at jusstudenter bør ha obligatorisk praksis som en del av studiet.
  - Alle gruppene mente at myndighetene har også en oppgave ved at de må tilse at det finnes tilstrekkelige ressurser for organisasjonene å drive opplysende arbeid.
  - Flere grupper mente at myndighetene bør kvalitetssikre informasjonen som gis av frivillige organisasjoner.
  - Hjelp til selvhjelp må sikres
  - Sikre forståelig informasjon: språk og lett norsk: oversettelser av brosjyrer

- Det ligger en viktig mulighet i å sikre at rettighetsundervisning er en sentral del av læreplanene og lærebøkene. Norskundervisning deltar de fleste på, uavhengig om de deltar introduksjonsprogrammet eller ikke.
- **Informasjon som myndighetene bør i det minste ta ansvaret for er:**
  - Alle burde bli informert om sine menneskerettigheter.
  - Hverdagsjuss: familie, barn, arbeid, økonomi, utdanning, helse og vold.
  - Plikter

Hvordan bør myndighetene jobbe for å gi tilgjengelig og forståelig rettighetsinformasjon?

- Alle mente at det burde **etableres et sted/senter** der man kan gå for å få juridisk informasjon.
- Flere mente at det **juridiske språket må gjøres enklere**.
- Flere mente at myndighetene kunne jobbe med **opplysnings- og veiledningsplikten**.
- Forslag til **steder** som finnes i dag som kan brukes:
  - Skolene burde brukes mer aktivt for å sende rettighetsinformasjon til foreldrene. Slik som situasjonen er i dag er det ikke lovpålagt å møte opp på foreldremøter.
  - Norskopplæringen.
  - Krisesentrene opplever at store deler av ressursene blir prioritert til større sosiale prosjekter som røykestopp eller svineinfluensa.
  - Myndighetene kunne være flinkere til å ta i bruk det allerede etablerte nettverket. Bruke de ressursene som allerede finnes i samfunnet, dette gjelder organisasjoner, bydeler, helsestasjon, introduksjonsprogram, kvalifiseringsprogram, skoler og religiøse menigheter.
  - Ombudet
  - IMDi
  - Media
  - Advokater
  - JURK
  - Flyktningvenn
- Man kan gi innvandrere en **startpakke** som gir dem enn innføring i den norske rettsposisjonen.
- Man skal ikke glemme at **kunnskaper** om rettigheter som nordmenn tar som en absolutt, uforbeholden rettighet, er ikke like selvsagt hos noen minoritetskvinner. Dette kan gjelde retten til å leve et liv uten vold, retten til skillsmisse og retten til selv å kontrollere sitt eget liv.
- En gruppe at **metodene bør fornyes**: Teater, musikk, kunst, rollespill etc.

- En gruppe foreslo en **brugerundersøkelse** fra statens hold blant sine borgere.

V Likestillings- og diskrimineringsombudets satsning på rettighetsinformasjon

Dette punktet er skrevet av Likestillings- og diskrimineringsombudet:

Likestillings- og diskrimineringsombudet skal fremme likestilling og bekjempe diskriminering uavhengig av blant annet kjønn, etnisitet, religion, funksjonsevne, seksuell orientering og alder. Ombudet håndhever diskrimineringsforbudene i lovverket, gir veiledning og er en pådriver for likestilling og mangfold. Ombudet skal også påse at norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med Norges forpliktelser etter FNs kvinnekonvensjon og FNs rasediskrimineringskonvensjon.

En av ombudets satsingsområder for 2011, er å bedre sin veiledning for å bidra til at flere settes i stand til å ivareta sine rettigheter (empowerment). Derfor skal ombudet bl.a. ha et målrettet arbeid for å nå ut til viktige grupper som sjeldent tar kontakt med oss. Minoritetsspråklige utgjør i så henseende en viktig gruppe.

For å sikre at flere grupper settes i stand til å ivareta sine rettigheter i det norske samfunnet, skal ombudet sikre at flere grupper av minoritetsspråklige får tilgang til rettighetsinformasjon knyttet til de lovene ombudet er satt til å håndheve. Vi skal også sikre at rettighetsinformasjonen gis i tråd med de menneskerettslige kravene, det vil si at rettighetsinformasjonen er tilgjengelig, forståelig, aktuell og adekvat. Disse kravene omfatter også rettighetsinformasjon til grupper som ikke behersker norsk, og til grupper som ikke kan lese og/eller skrive.

LDO og Jurk har også startet opp et samarbeidsprosjekt om å gi informasjon om diskrimineringsvern til ulike minoritetsspråklige grupper. I den anledning skal det avholdes et møte i mars med noen sentrale aktører knyttet til minoritetsfeltet. Målet er å legge en strategi for å sikre en effektiv og forsvarlig formidling av rettighetsinformasjon til de aktuelle målgruppene.

VI Oppsummerende bemerkninger

Under dette punktet følger en oppsummering av tre ting vi alle bør merke oss etter seminaret. Vi har kalt punktet oppsummerende bemerkninger fordi vi følte det ikke var på sin plass å lage en konklusjon på vegne av alle de flotte innspillene som kommer frem i denne rapporten. I neste punkt kan du lese JURKs innspill til handlingsplan og policy på rettighetsinformasjonsområdet.

1. Det trengs mer informasjon - og den må gis på flere ulike måter - enn i dag

- Voksenopplæringen, samfunnsfagopplæringen, minoritetsrådgivere, kvalifiseringssentre og introduksjonsprogram er gode arenaer for informasjon i starten, men ikke strekkelig og ikke over tid.
- Samfunnsfagopplæringen er bra, her er rettigheter og plikter på agendaen, men det må jobbes for å sikre at læreplaner og lærebøker favner nødvendig rettighetsinformasjon
- Samfunnsfagopplæringen er likevel for begrenset og det er ikke juss lærerne har kunnskap om. Her må andre trekkes med; for eksempel organisasjoner. Mange organisasjoner har mye bra tilbud, men det finnes ikke oversikt over hvem som gjør hva.
- Brosjyrer og nett er bra: men for mye tekst og for vanskelig språk. Det skaper heller ikke dialog og trygghet. Innholdet må kvalitetssikres.
- Ha mer fokus på lett norsk, bruk av bilder og film. Informasjonskampanje om rettigheter og plikter.
- Må være i stand til å motta informasjon: ulike ressurs, ulike faser, ulik utdanning, språk- og kulturforskjeller blant innvandrere.
- Forskjellige minoritetsgrupper opplever ulike problemer i det norske samfunnet, høyt utdannede innvandrere opplever ikke like store problemer som de med lavere utdanning. Rettighetsinformasjon, og informasjon i sin helhet, må bli differensiert deretter. Videre vil språkbarrierer alltid hindre en effektiv rettighetskommunikasjon.
- Det offentlige opplysnings- og veiledningsplikten fungerer ikke godt nok. Det er et behov for nøytral tolk.
- Det er for lite kunnskap om hjelpetiltak og håndhevingsinstanser: for eksempel nevner ingen LDO.
- Informasjonen må knyttes opp mot juridisk rådgivning og informasjon om hvor man kan få juridisk rådgivning.
- Kan man i større grad tenke opplæringsprogram for organisasjoner i rettighetsinformasjon – hvem kan i så fall drive dette?

2. Vi trenger en overordnet handlingsplan om rettighetsinformasjon

- Flere deler av staten må ha ansvar: det må være en klar ansvarsfordeling og rolleavklaring. For eksempel må utenriksstasjonenes ha en rolle, men også de ulike departementene.
- Alle organisasjonene etterspør sterkere statlig involvering og styring
- TIPS: Se til de menneskerettslige kravene til tilgjengelig, forståelig, pålitelig, aktuell og adekvat rettighetsinformasjon. Det påfallende hvordan disse passer godt og kategoriserer det organisasjonene sier.

3. Bygg videre på det gode arbeidet som skjer i de frivillige organisasjonene:

- Organisasjonene klarer mye og er gode arenaer, men trenger styrking og opplæring.
- Behov for retningslinjer og opplæringsprogrammer, samt gratis kurstilbud som tilbys gjennom interesseorganisasjoner, innvandrerorganisasjoner, introduksjonsprogrammet etc
- Arbeidsrettet opplæring og praktisk informasjon viktig.
- Kulturell informasjon og informasjon om skikk og bruk er viktig.
- Organisasjonene kan trekkes inn i det offentlige arbeid, kan tildeles midler for å gjøre arbeid for det offentlige.

VII Innspill til videre handlingsplan

Menneskerettighetene slår fast at staten har plikt til å sørge for rettighetsinformasjon. Norge er et ressursrikt samfunn, og det stilles derfor tilsvarende strenge krav til kvaliteten på rettighetsinformasjonsarbeidet. Det er viktig at vi en gang for alle slår fast at rettighetsinformasjon ikke er noe staten bruker ressurser på for "å være snill", men fordi det er påkrevd.

JURK mener rettighetsinformasjonsarbeidet til minoritetskvinner i Norge trenger ett løft og en klar satsning. Dette seminaret viser at det er bred enighet om at det bør utarbeides en statlig policy, strategi eller handlingsplan på området. De frivillige organisasjonene har en viktig rolle og kan gjøre en del av det praktiske arbeidet, men JURK mener at myndighetene er nærmest til å ta hovedansvaret for å utarbeide et rammeverk på området samt utarbeide mål for arbeidet.

JURK vil ta sin del av ansvaret med å fortsette å gi rettighetsinformasjon til alle kvinner i Norge -med spesielt fokus på minoritetskvinner. Vi vil også fortsette å arbeide rettspolitisk for å synliggjøre behovet og fremme statlig ansvar og delaktighet. Vi planlegger derfor oppfølgingskonferanse i 2011 og inviterer myndighetene med i arbeidet.

Her presenterer vi innspill til ett utgangspunkt for en handlingsplan på rettighetsinformasjon til innvandrerkvinner. Bakgrunnen er Idédugnaden og den dokumentasjonen vi har på rettighetsinformasjon, samt vår daglige erfaringer med JURKs klienter og samarbeidspartnere. Innspillene tar utgangspunkt i de menneskerettslige kravene til rettighetsinformasjon og kategoriserer ulike utfordringer og tiltak under disse.

Vi ønsker å understreke at dette er et utgangspunkt og håper det vil bli tatt videre av flere: private og offentlige, og jobbet mer med.

Tilgjengelig rettighetsinformasjon

- **Utfordring:**
  - Informasjon om rettigheter og plikter oppleves i dag som lite tilgjengelig. Tilbudet er usystematisk og fragmentarisk.
- **Tiltak:**

- Få oversikt over hva som gis av rettighetsinformasjon og hvem som gir det. Hvilke gruppe faller utenfor? I dag: familiegjenforente, EØS-borgere og mennesker som har oppholdt seg lenge i landet.
- Kartlegge arenaer for å gi informasjon og utvikle allerede eksisterende arenaer. Se for eksempel til samfunnsfagopplæringen, introduksjonsprogram, NAV og minoritetsrådgivere.
- Vurdere læreplaner og lærebøker ut fra spørsmål som:
  - Er rettighetsinformasjon tilstrekkelig i fokus i læreplanene og lærebøkene i 50 t. samfunnsfag på språk de forstår?
  - Gir 50 t. samfunnsfag tilstrekkelig rettighetsinformasjon?
  - Er rettighetsinformasjon tilstrekkelig i fokus i læreplanen i norsk for voksne innvandrere og i lærebøker i norsk som andrespråk?
- Kartlegge og utvikle metoder for rettighetsinformasjon. Tips: se til sør-landene og bistandsarbeid.
- Gjøre rettighetsinformasjon tilgjengelig gjennom organisasjoner. Både med kompetansebygging og midler.
- Opplæringsprogrammer for ressurspersoner: utvikling og utdanning av rettighetsinformasjonsformidlere?
- Ta hensyn til kjønn, kultur og økonomi ved utformelsen av rettighetsinformasjonsprogrammer. Informasjonen må reelt og faktisk være tilgjengelig der innvandrerkvinner er.
- Kartlegge gjeldene strategier og metoder i ett diskrimineringsrettslig lys: virker de ulikt for kvinner og menn, samt ulik etnisk bakgrunn.
- Rettighetsinformasjon må kobles opp mot konkret hjelp: rettshjelp eller statlige hjelpe og håndhevingsorganer.

Forståelig rettighetsinformasjon

- Utfordring:
  - Informasjon om rettigheter og plikter i dag oppleves som lite forståelig. Informasjon når ikke frem, det er mye misforståelser og varierende kunnskap, særlig på grunn av informasjonens språk, form og innhold. Dette fører til at mange trår feil juridisk, ikke benytter seg av rettigheter eller benytter seg feil av dem. Med tilgjengelig og forståelig rettighetsinformasjon som ett av mange verktøy, kan kvinner gjøre frie og bevisste juridiske valg.
- Tiltak:
  - Mer materiale må utvikles på lett norsk både brosjyrer, nett, skjemaer, brev, vedtak og annen form for skriftlig informasjon.

- Det bør utgreies hvorvidt mer materialet bør utarbeides på mange ulike språk, slik at minoritetskvinner i Norge kan få informasjon på sitt eget morsmål. Hva er fordelene med dette – og ulempene?
- Det må utvikles metoder for muntlig overlevering av informasjon som er kvalitetssikret.
- Tolketjenester: Det må gjøres lettere å få tolk i møter med det offentlige. Samtidig må det sikres at tolkene leverer en kvalitativ god tjeneste og at tolken snakker ett forståelig språk for innvandrerkvinnen. Det må også sikres at tolken ikke kommer fra samme miljø som kvinnen selv, da dette svekker tillitt og habilitet.
- Forståelig informasjon krever trygghet og dialog. Det må utvikles metoder som sikrer trygget og dialog i informasjonsutveksling.
- Det må i større grad reflekteres over, og ta hensyn til at innvandrerkvinner som norske kvinner har en klasse og en utdanningsbakgrunn som spiller inn i å forstå rettighetsinformasjon. Mens språk, og i noen grad kultur, er en felles barriere for alle innvandrerkvinner, vil andre forhold spille inn på ulik vis og kan sammenliknes og samkjøres med rettighetsinformasjon til alle kvinner i Norge.

Aktuell rettighetsinformasjon

- Utfordring:
  - Rettighetsinformasjon til innvandrerkvinner er ofte knyttet opp mot politisk symbolpolitikk som for eksempel tvangsekteskap og omskjæring. Dette er viktig temaer, men informasjon om rettigheter og plikter må være mer knyttet opp til den enkelte innvandrerkvinnens hverdag og utfordringer.
  - Mye informasjon kommer i starten av oppholdet/botiden i Norge. Lite informasjon tilgjengelig over tid.
- Tiltak:
  - Foreta en kartlegging av hvilke områder innvandrerkvinner trenger informasjon om.
  - Informasjon om hvordan man håndhever rettigheter: ombudsordningen og fri rettshjelp.
  - Informasjon om Norge som rettighetssamfunn og norsk kultur, samt Skikk og bruk.
  - Informasjon om rettigheter og plikter på de nære tingene i livet:
    - Familierett
    - Utlendingsrett
    - Plikter i forhold til staten og samhandling med staten
    - Diskrimineringsrett
    - Like rettigheter for menn og kvinne
    - Økonomiske rettigheter: hvordan være økonomisk selvstendig

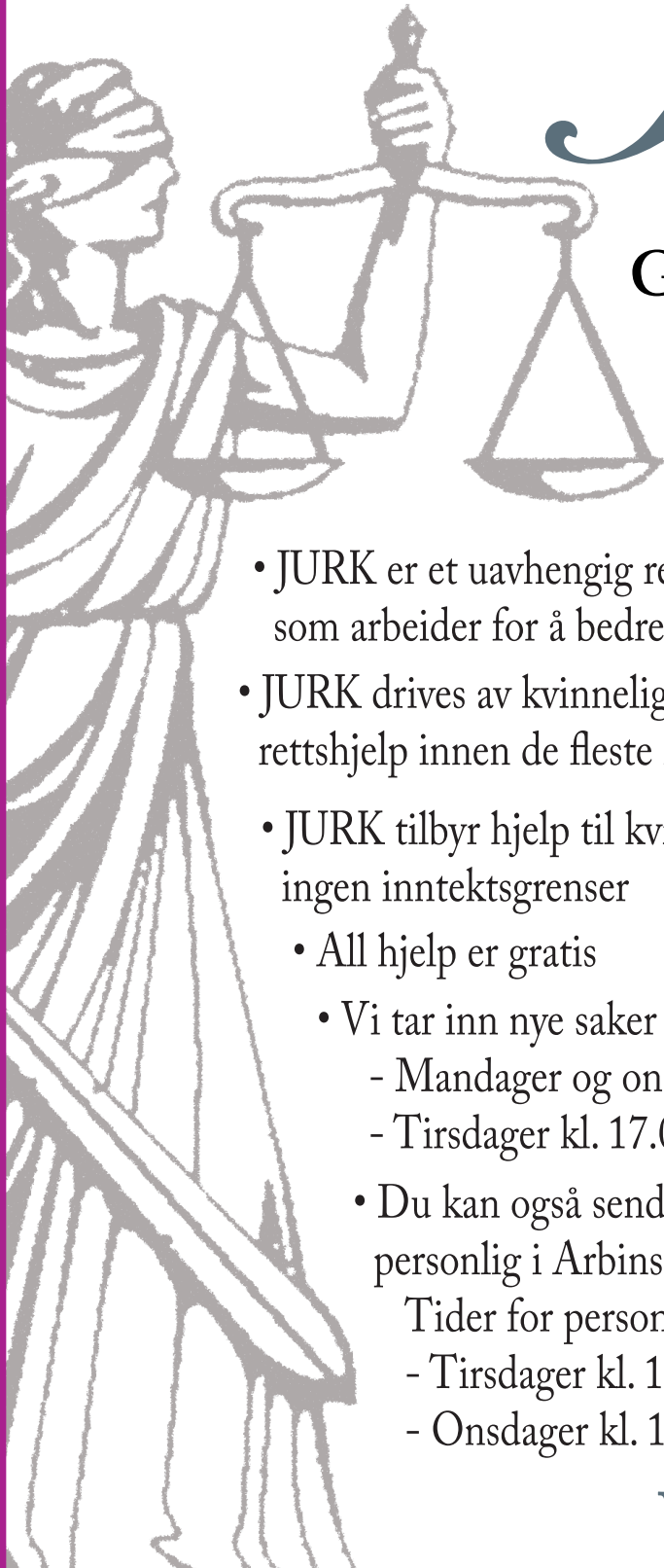
- Hva gjør du hvis du opplever vold: om rettigheter, men også om sosialt stigma og identifisere hva er vold. Hvordan jobbes det med etnisk norske kvinner og vold: finnes det likheter?
- Innvandrerkvinner er ikke en homogen gruppe: det må ta hensyn til språk, utdanning, klasse, kultur, oppholdsgrunnlag osv.

Pålitelig rettighetsinformasjon

- Utfordring:
  - Store deler av innvandrerkvinner stoler ikke på informasjon de mottar og stoler ikke på staten.
  - Mye av informasjonen som formidles både gjennom statlig opplæring, fra ressurspersoner og i organisasjoner, er feil.
- Tiltak
  - Kartlegge og undersøke hva som skaper trygget i formidlingsprosessen.
  - Mer fokus på dialog for formidling av rettighetsinformasjon. Lage forståelig informasjon.
  - Kvalitetssikring av informasjon om rettigheter og plikter. For eksempel gjennom manualer, retningslinjer og kompetansebyggingsprogram.

Adekvat rettighetsinformasjon

- Utfordring:
  - I Norge i dag er all informasjon om rettigheter og plikter i utgangspunktet tilgjengelig på internett og gjennom statlige publikasjoner. Som samfunnsborger har man en plikt til å orientere seg selv. For at det skal få reelt innhold må samfunnsborgerne gis verktøy for å klare å orientere seg selv.
- Tiltak:
  - Kartlegge og utarbeide verktøy kvinnen selv kan benytte seg av for å motta informasjon.
  - Norskopplæring.
  - Samfunnsfagopplæring: særlig fokus på kunnskap om Norge som rettighets- og informasjonssamfunn
  - Opplæring i Internett- og kildebruk.

Jurk

JURIDISK RÅDGIVNING
FOR KVINNER

GRATIS, JURIDISK RÅDGIVNING FOR KVINNER

- JURK er et uavhengig rettshjelps- og likestillingstiltak som arbeider for å bedre kvinners rettsstilling
- JURK drives av kvinnelige jusstudenter, og yter rettshjelp innen de fleste rettsområder
- JURK tilbyr hjelp til kvinner over hele landet, og har ingen inntektsgrenser
  - All hjelp er gratis
  - Vi tar inn nye saker på telefon 22 84 29 50
    - Mandager og onsdager kl. 09.00 - 15.00
    - Tirsdager kl. 17.00 - 20.00
  - Du kan også sende brev per post eller møte opp personlig i Arbins gate 7, 0253 Oslo
    - Tider for personlig oppmøte
      - Tirsdager kl. 17.00 - 20.00
      - Onsdager kl. 12.00 - 15.00

www.jurk.no